17

Jhyfyrk lglzukeLrks=e~&^

प्रियशिक्षार्थिनः विगतपाठे भवन्तः देव्याः ललितायाः १००० नामसु कानिचन नामानि अजानन्। अस्मिन् पाठे तासाम् अन्यनाम्नां विषये ज्ञास्यामः।

mís';kfu

इमं पाठं पठित्वा भवन्तः शक्ष्यन्ति–

- श्रीललितासहस्रनामस्तोत्रे प्रदत्तानां मन्त्राणां शुद्धोच्चारणं कर्त्तुम्य
- देव्याः ललितायाः विशेषताः अवबोधयितुम्य
- देव्याः ललितायाः नाम्नाम् अर्थं ज्ञातुम्।

17.1 Jhyfyrk lglukeLrk=e ¼f„^&f„‰½

R;{kjh fn0;&xU/kk<îk flUnj&frydkf¥prk A
mek 'kyUæru;k xkjh xU/koZ&lfork AA f„^AA

630) त्र्यक्षरी – सा या त्र्यक्षररूपा अस्ति।

631) दिव्यगन्धाढ्या – सा यस्याः पार्श्वे ईश्वरीया सुगन्धिरस्ति।

632) सिन्दूरतिलकाञ्चिता – सा या स्वभाले सिन्दूरतिलकं योजयति।

633) उमा – या रक्षाकर्त्री अस्ति।

634) शैलेन्द्रतनया – सा या पर्वतराजस्य हिमालयस्य पुत्री अस्ति।

635) गौरी – सा या गौरवर्णा अस्ति।

636) गन्धर्वसेविता – सा या गन्धर्वैः पूजिता अस्ति।

fo'oxHkk Lo.kxHkk·ojnk okx/kh'ojh A
/;kuxE;k·ifjPN|k Kkunk Kkufoxgk AA f„‰AA

637) विश्वगर्भा – या ब्रह्माण्डं स्वगर्भे दधाति।

638) स्वर्णगर्भा – या स्वर्णाण्डं गर्भे अदधात्।

639) अवरदा – या दुष्टान् दण्डयति।

640) वागधीश्वरी – या वाचः देवी अस्ति।

641) ध्यानगम्या – या ध्यानेन प्राप्तुं शक्यते।

642) अपरिच्छेद्या – या केनापि परिच्छेत्तुं न शक्यते।

643) ज्ञानदा – सा या ज्ञानं ददाति, ज्ञानस्य देवी अस्ति।

644) ज्ञानविग्रहा – सा या ज्ञानपरिचयभूता अस्ति।

lolonkUr&lo|k lR;kuUn&Lo:fi.kh A
ykikeækfp|rk yhyk&ÑYlr&cãk.M&e.Myk AA f„ŠAA

645) सर्ववेदान्तसंवेद्या – सा या सर्वाभिः उपनिषद्भिः ज्ञातुं शक्यते।

646) सत्यानन्दस्वरूपिणी – सा या सत्यस्य आनन्दस्य च परिचयभूता अस्ति।

647) लोपामुद्रार्चिता – सा अगस्त्यस्य पत्नीना लोपामुद्रया पूजिता अस्ति।

648) लीलाक्लृप्तब्रह्माण्डमण्डला – सा या सहजलीलया एव अनेकेषां ब्रह्माण्डानां निर्माणं करोति।

v–';k –';jfgrk foKk=h o|ofttrk A
;kfxuh ;kxnk ;kX;k ;kxkuUnk ;|xU/kjk AA f„‹AA

649) अदृश्या – सा या दृश्यरूपा नास्ति।

650) दृश्यरहिता – सा सर्वान् समभावेन पश्यति, दृश्यरहिता अस्ति।

651) विज्ञात्री – सा या सर्वाणि विज्ञानानि जानाति।

652) वेद्यवर्जिता – सा या किमपि ज्ञातुम् आवश्यकतां नानुभवति।

653) योगिनी – सा या योगस्य परिचयभूता अस्ति।

654) योगदा – सा योगस्य ज्ञानम् अनुभवं च प्रददाति।

655) योग्या – सा या योगेन प्राप्या अस्ति।

656) योगानन्दा – सा या योगेन आनन्दिता भवति।

657) युगन्धरा – सा या युगानि (कालं) दधाति।

bPNk'kfä&Kku'kfä&fØ;k'kfä&Lo:fi.kh A
loZk/kkjk lqçfr"Bk lnlæi&/kkfj.kh AA f…åAA

658) इच्छाशक्ति–ज्ञानशक्ति–क्रियाशक्तिस्वरूपिणी – सा या इच्छा –ज्ञान–क्रियाशक्तिभिः युक्ता अस्ति।

659) सर्वाधारा – सा या सर्वेषाम् आधारः अस्ति।

660) सुप्रतिष्ठा – सा या सुप्रतष्ठिता अस्ति।

fVIi.kh

661) सदसद्रूपधारिणी – सा या कदाचित् सद् कदाचिच्च असद् रूपं दधाति।

v"Vefrlj vtkt=h ykd;k=k&fo/kkf;uh A ,dkfduh Hke:ik funolrk }rofttrk AA f…fAA

662) अष्टमूर्तिः – सा या अष्टमूर्तिस्वरूपा अस्ति।

663) अजाजैत्री – सा या अज्ञानतायां विजयप्राप्तकर्त्री अस्ति।

664) लोकयात्राविधायिनी – सा या जगत् संचारयन्ती अस्ति।

665) एकाकिनी – सा या केवला एकाकिनी अस्ति।

666) भूमरूपा – सा भूमरूपा अर्थात् बहुलरूपा अस्ति।

667) निर्द्वैता – यस्याः द्वैतभावो निर्गतः सा निर्द्वैता।

668) द्वैतवर्जिता – सा या द्वैतेन परम् अस्ति सा अद्वैतरूपा अस्ति।

vUunk olnk o)k cãkReD;&Lo:fi.kh A cgrh ckã.kh ckãh cãkuUnk cfyfç;k AA f…„AA

669) अन्नदा – या अन्नदात्री देवी अस्ति।

670) वसुदा – वसु नाम धनं तद् ददातीति वसुदा अर्थात् धनदात्री अस्ति।

671) वृद्धा – सा या पुरातना अस्ति।

672) ब्रह्मात्मैक्यस्वरूपिणी – या ब्रह्मणः आत्मनश्च ऐक्यसम्पादयित्री अस्ति।

673) बृहती – या बृहत्स्वरूपा अस्ति।

674) ब्राह्मणी – सा ईश्वरस्य पत्नी अस्ति।

675) ब्राह्मी – सा या ब्रह्मस्वरूपा अस्ति।

676) ब्रह्मानन्दा – सा या ब्रह्मणः आनन्दे आनन्दिता भवति।

677) बलिप्रिया – सा या बलवन्तं प्रीणाति।

Hkk"kk : ik cgRlsuk HkkokHkko&foofttrk A
l[kkjk/;k 'kHkdjh 'kksHkuk lyHkk xfr% AA f......AA

678) भाषारूपा – सा भाषायाः रूपे अभिव्यक्ता अस्ति।

679) बृहत्सेना – यस्याः पार्श्वे एका विशाला सेना अस्ति।

680) भावाभावविवर्जिता – सा या भाव अभावरूपेण रहिता अस्ति।

681) सुखाराध्या – यस्याः पूजा सुखेन कर्तुं शक्यते।

682) शुभकरी – सा या शुभं कल्याणं करोति।

683) शोभना सुलभा गतिः – सा शोभना प्राप्तुं च सुलभा अर्थात् सहजतया प्राप्यते।

d{kk & 8

fVIi.kh

jkt&jkt'ojh jkT;&nkf;uh jkT;&oYyHkk A
jktR—ik jkt ihB&fuosf'kr&futkfJrk AA f…†AA

684) राजराजेश्वरी – सा या देवराजस्य राज्ञः यक्षस्य, ब्रह्मणः, विष्णोः, रुद्रादिराज्ञां देवी अस्ति।

685) राज्यदायिनी – सा या राज्यप्रदायिनी अस्ति।

686) राज्यवल्लभा – सा या सर्वेषां राज्ञां रक्षिका अस्ति।

687) राजत्कृपा – सा दयारूपा अस्ति या सर्वत्र राजते।

688) राजपीठनिवेशितनिजाश्रिता – सा या राजरूपेण सर्वैः मेलनं करोति।

jkT;y{eh% dk'kukFkk prjj³x&cy'ojh A
lkekT;&nkf;uh lR;lU/kk lkxjes[kyk AA f…‡AA

689) राज्यलक्ष्मीः – सा या राज्यस्य लक्ष्मीरूपा अस्ति।

690) कोशनाथा – सा या कोशस्य रक्षां करोति।

691) चतुरङ्गबलेश्वरी – सा या चतुरङ्गस्य (मनसः मस्तिष्कस्य विचारस्य अहंकारस्य च) नेत्री अस्ति।

692) साम्राज्यदायिनी – सा या साम्राज्यं प्रददाति।

693) सत्यसन्धा – सा या सत्यस्वरूपा अस्ति।

694) सागरमेखला – सा या समुद्रमेखलया आवृता अस्ति।

nhf{krk nR;'keuh lo'ykd&o'k³djh A
lokFkZnk=h lkfo=h lfPpnkuUn&:fi.kh AA f…^AA

695) दीक्षिता – सा यज्ञेषु दीक्षिता भवति।

696) दैत्यशमनी – सा या दैत्यानां शमनं करोति।

697) सर्वलोकवशङ्करी – सा या सर्वलोकं वशीकरोति।

698) सर्वार्थदात्री – सा या सर्वप्रकारकाणां धनानां दात्री अस्ति।

699) सावित्री – सा या सूर्य इव प्रकाशिता भवति।

700) सच्चिदानन्दस्वरूपिणी – सा या सत् चित् आनन्दस्वरूपिणी अस्ति।

n'k&dkykifjfPNUuk lok lokfguh A
ljLorh 'kkL=e;h xgkEck xá:fi.kh AA f…‰AA

701) देशकालापरिच्छिन्ना – यां समयः कालो वा परिच्छेत्तुं न शक्नोति।

702) सर्वगा – सा या सर्वत्र गतिशीला व्याप्ता वा अस्ति।

703) सर्वमोहिनी – या प्रतिवस्तु आकर्षयति।

704) सरस्वती – सा या ज्ञानस्य देवी अस्ति।

705) शास्त्रमयी – सा या विज्ञानस्य अर्थरूपा अस्ति।

706) गुहाम्बा – सा भगवतः सुब्रह्मण्यस्य माता अस्ति।

707) गुह्यरूपिणी – यस्याः रूपं सर्वेभ्यः गुप्तोऽस्ति।

17.2 Jhyfyrk lglukeLrk= (138-150)

lokZikf/k&fofuesZäk lnkf'ko&ifrozrk A
lEçnk;s'ojh lk/oh x#e.My&:fi.kh AA f…ŠA

708) सर्वोपाधिविनिर्मुक्ता – सा या सर्वाभिः उपाधिभिः (बाह्यावरणैः) मुक्ता अस्ति।

709) सदाशिवपतिव्रता – सा या भगवते शिवाय सदैव समर्पिता पत्नी अस्ति।

710) सम्प्रदायेश्वरी – सा या कर्मकाण्डस्य देवी अस्ति अथवा या शिक्षकछात्रयोः पदानुक्रमस्य देवी अस्ति।

711) साध्वी – सा या निर्दोषा सरलस्वभावा च अस्ति।

712) ई – सा 'ई' इत्यक्षररूपा अस्ति।

713) गुरुमण्डलरूपिणी – सा या ब्रह्माण्डस्य गुरुस्वरूपा अस्ति।

dqykÙkh.kkZ Hkxkjk/;k ek;k e/kqerh egh A
x.kkEck xqádkjk/;k dkeyk³xh x#fç;k AA f…‹AA

714) कुलोत्तीर्णा – सा या इन्द्रियाणां समूहेन पररूपा अस्ति।

715) भगाराध्या – सा या ब्रह्माण्डे पूजिता भवति या च सूर्यं परितः आवृता अस्ति।

716) माया – सा या मायारूपिणी अस्ति।

717) मधुमती – सा या मधुरूपिणी अस्ति।

718) मही – या पृथिव्याः परिचयभूता अस्ति।

719) गणाम्बा – सा या गणेशस्य भूतगणस्य च माता अस्ति।

720) गुह्यकाराध्या – या गुह्यकैः यक्षैराराध्या अस्ति।

721) कोमलाङ्गी – या कोमलाङ्गयुता अस्ति।

722) गुरुप्रिया – या शिक्षकान् प्रीणाति।

LorU=k lorU='kh nf{k.kkefr& :fi.kh A
ludkfn& lekjk/;k f'koKku&çnkf;uh AA ƒ†åAA

723) स्वतन्त्रा – या स्वतन्त्रा अस्ति सर्वाभिः सीमाभिर्मुक्ता अस्ति।

724) सर्वतन्त्रेश्वरी – या सर्वेषां तन्त्राणां देवी अस्ति।

725) दक्षिणामूर्तिरूपिणी – सा दक्षिणामूर्तिरूपा भगवतः शिवस्य व्यक्तित्वमस्ति।

726) सनकादिसमाराध्या – या सनकादि मुनिभिः पूजिता भवति।

727) शिवज्ञानप्रदायिनी – या भगवतः शिवस्य ज्ञानम् अस्मभ्यं ददाति।

fpRdyk··uUn&dfydk çe:ik fç;³djh A
ukeikjk;.k&çhrk ufUnfo|k uVs'ojh AA f†fAA

728) चित्कला – सा सूक्ष्मशक्तिरूपा अस्ति चित्स्वरूपा चास्ति।

729) आनन्दकलिका – या आनन्दस्य स्रोतरूपिणी अस्ति।

730) प्रेमरूपा – या प्रेमस्वरूपा अस्ति।

731) प्रियङ्करी – सा या सदैव प्रियं कल्याणमेव करोति।

732) नामपारायणप्रीता – या स्वनाम्नः पारायणेन पुनरावृत्या प्रीता प्रसन्ना भवति।

733) नन्दिविद्या – सा नन्दिविद्यया अधिगतं ज्ञानम् अस्ति।

734) नटेश्वरी – या नृत्यस्य देवी अस्ति।

feF;k&txnf/k"Bkuk efäk efä :fi.kh A
ykL;fç;k y;djh yTtk jEHkkfnofUnrk AA f†„AA

735) मिथ्याजगदधिष्ठाना – सा या अस्य असत्यरूपस्य नामरूपात्मकस्य जगतः अधिष्ठानरूपा अस्ति।

fVIi.kh

736) मुक्तिदा – या मोक्षप्रदायिनी अस्ति।

737) मुक्तिरूपिणी – या मुक्तिरूपिणी अस्ति मोक्षस्वरूपा अस्ति।

738) लास्यप्रिया – या स्त्रियाः नृत्यं लास्यं प्रीणाति।

739) लयकरी – या नृत्यसंगीतयोर्मध्यस्य सेतुरस्ति।

740) लज्जा – या ह्रीरूपा अस्ति।

741) रम्भादिवन्दिता – या रम्भादि–अप्सरोभिः पूजिता भवति।

Hkonko&l/kkof"V% ikikj.;&nokuyk A
nkHkkX;&rwyokrwyk tjk/okUr&jfoçHkk AA f†…AA

742) भवदावसुधावृष्टिः – या भव अर्थात् संसाररूपस्य अग्नेः शमनाय सुधायाः अमृतस्य वृष्टिं करोति।

743) पापारण्यदावानला – सा वनस्य अग्निरस्ति या पापरूपिणं वनं नाशयति।

744) दौर्भाग्यतूलवातूला – सा चक्रवातरूपिणी अस्ति या दुर्भाग्यम् अपाकरोति।

745) जराध्वान्तरविप्रभा – सा सूर्यस्य रश्मिरूपा अस्ति या जरसः तमः नाशयति।

HkkX;kfC/k&pfUædk Hkä&fpÙkdfd&?kuk?kuk A
jkxioZr&nEHkksfyZ eR;qnk#&dqBkfjdk AA ƒ††AA

746) भाग्याब्धिचन्द्रिका – या भाग्यरूपे समुद्रे चन्द्रिका अर्थात् पूर्णिमा अस्ति।

747) भक्तचित्तकेकिघनानना – सा भक्ताचेतसां मयूरी इव अस्ति या श्यामाम्बुदान् –ष्ट्वा प्रसन्ना भवति।

748) रोगपर्वतदम्भोर्लि – सा वज्रास्त्ररूपा अस्ति या रोगरूपं पर्वतं छिनत्ति।

749) मृत्युदारुकुठारिका – या मृत्युरूपस्य काष्ठस्य भेदिका अस्ति।

egs'ojh egkdkyh egkxzklk egk'kuk A
vi.kkZ pf.Mdk p.Me.Mklqj&fu"kwfnuh AA ƒ‡AA

750) महेश्वरी – सा देवीषु महेश्वरी अस्ति।

751) महाकाली – या महाकालरूपा अस्ति।

752) महाग्रासा – या महाग्रासस्वरूपा अस्ति।

753) महाशना – यस्याः भक्षणं महान् भवति।

754) अपर्णा – या संसारपर्णरहिता अस्ति।

755) चण्डिका – सा चण्डरूपं दधाति।

756) चण्डमुण्डासुरनिषूदिनी – या चण्डासुरं मुण्डासुरं च हतवती।

{kjk{kjkfRedk lo&ykds'kh fo'o/kkfj.kh A
f=oxnk=h lqHkxk R;Ecdk f=xq.kkfRedk AA ƒ†^AA

757) क्षराक्षरात्मिका – या नाशरूपा अनाशरूपा च विद्यते।

758) सर्वलोकेशी – या सर्वस्य लोकस्य ईश्वरा अस्ति स्वामिनी अस्ति।

759) विश्वधारिणी – या सम्पूर्णस्य ब्रह्माण्डस्य धारणं करोति।

760) त्रिवर्गदात्री – या त्रिवर्गं धर्मम् अर्थं कामं च ददाति।

761) सुभगा – सा या ऐश्वर्यशालिनी अस्ति।

762) त्र्यम्बका – या त्र्यम्बकरूपा अस्ति। यस्याः नेत्रत्रयम् अस्ति।

763) त्रिगुणात्मिका – या त्रिगुणात्मिका सत्त्वरजस्तमसात्मिका अस्ति।

LoxkZioxZnk 'kq)k tikiq"i&fuHkk—fr% A
vkstkorh |qfr/kjk ;K:ik fç;ozrk AA ƒ†‰AA

764) स्वर्गापर्गदा – या स्वर्गं मोक्षं च प्रददाति।

765) शुद्धा – या शुद्धा पवित्रा वास्ति।

766) जपापुष्पनिभाकृतिः – सा जपापुष्पस्य आकृति इव अस्ति।

767) ओजोवती – या तेजस्वती आभावती चास्ति।

fVIi.kh

768) द्युतिधरा – सा या प्रकाशं दधाति।

769) यज्ञरूपा – या यज्ञरूपा देवपूजासंगतीकरणदानरूपा च अस्ति।

770) प्रियव्रता – या व्रतानि प्रीणाति।

njkjk/;k njk/k"kkZ ikVyh&dqlqe&fç;k A
egrh e#fuy;k eUnkj&dqlqe&fç;k AA ƒ†ŠAA

771) दुराराध्या – या पूजायै अतिकठिनतया प्राप्यते।

772) दुराधर्षा – या जेतुं कठिना अस्ति अजेया वास्ति।

773) पाटलीकुसुमप्रिया – यस्यै पाटल्याः कुसुमानि प्रियाणि सन्ति।

774) महती – या बृहत्स्वरूपा अस्ति।

775) मेरुनिलया – यस्याः निवासः मेरौ पर्वते अस्ति।

776) मन्दारकुसुमप्रिया – यस्यै मन्दारपुष्पाणि प्रियाणि सन्ति।

ohjkjk/;k fojkM~ik fojtk fo'orkseq[kh A
çR;xxwik ijkdk'kk çk.knk çk.k:fi.kh AA ƒ†‹AA

777) वीराराध्या – या वीरपुरुषैः आराधिता भवति।

778) विराड्रूपा – या विश्वरूपा बृहद्रूपा चास्ति।

779) विरजा – या दोषरहिता अस्ति।

780) विश्वतोमुखी – या सर्वमुखी अस्ति यस्याः मुखानि वा सर्वतः सन्ति।

781) प्रत्यग्रूपा – याम् अन्तः–ष्ट्वा द्रष्टुं शक्यते।

782) पराकाशा – सा या पराकाशरूपेण अस्ति।

783) प्राणदा – या प्राणान् ददाति।

784) प्राणरूपिणी – या प्राणस्वरूपिणी अस्ति अर्थात् जीवनस्वरूपा अस्ति।

ekrk.M&Hkjokjk/;k efU=.khU;Lr&jkT;/k% A
f=ij'kh t;Rlsuk fuL=xq.;k ijkijk AA ƒ‡åAA

785) मार्तण्डभैरवाराध्या – या मार्तण्डभैरवेण आराध्या पूजिता अस्ति।

786) मन्त्रिणीन्यस्तराज्यधूः – सा या मन्त्रिणीरूपे शासनस्य शक्तिं ददाति।

787) त्रिपुरेशी – सा या त्रयाणां पुराणां प्रमुखा अस्ति।

788) जयत्सेना – यस्याः पार्श्वे विजयशालिनी सेना अस्ति।

789) निस्त्रैगुण्या – सा या गुणत्रयेण परा अस्ति।

790) परापरा – या परापरारूपेण अस्मिन् जगति विद्यते।

fVIi.kh

ikBkxr ç'u 17-1

रिक्तस्थानानि पूरयत् –

1. .... स्वर्णगर्भाऽवरदा वागधीश्वरी ।
2. सर्ववेदान्त–संवेद्या ....–स्वरूपिणी ।
3. अदृश्या दृश्यरहिता .... वेद्यवर्जिता ।
4. इच्छाशक्ति–......................–क्रियाशक्ति–स्वरूपिणी ।
5. अष्टमूर्तिर्...................... लोकयात्रा–विधायिनी ।
6. ....बृहत्सेना भावाभाव–विवर्जिता ।
7. राज–राजेश्वरी .... राज्य–वल्लभा ।
8. राज्यलक्ष्मीः .... चतुरङ्ग–बलेश्वरी ।
9. देश–कालापरिच्छिन्ना सर्वगा .... ।
10. कुलोत्तीर्णा भगाराध्या माया .... मही ।

HkoUr% fd f'kf{kroUr%

- श्लोकानाम् शुद्धोच्चारणम्य
- देव्याः ललितायै प्रयुक्तानां विशेषणशब्दानाम् अर्थज्ञानम्।
- देव्याः ललितायाः विशेषताः।

ikBkUrk% ç'uk%

(1) निम्नानां पदानां हिन्द्याम् अर्थः लेखनीयः।

1. घनाघना
2. महाकाली
3. मुक्तिरूपिणी
4. दौर्भाग्य–तूलवातूला
5. चण्डिका
6. त्र्यम्बका

mÙkjekyk

17.1

1. विश्वगर्भा
2. सत्यानन्द
3. विज्ञात्री
4. ज्ञानशक्ति
5. अजाजैत्री
6. भाषारूपा
7. राज्य–दायिनी
8. कोशनाथा
9. सर्वमोहिनी
10. मधुमती